

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Przesławski

w sprawie przeciwko R. G.

oskarżonemu o przestępstwo z art. 290 § 1 k.k.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu bez udziału stron w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 17 stycznia 2025 r.,

wniosku oskarżonego o wyłączenie sędziego Sądu Rejonowego w Gnieźnie P. L. od orzekania w sprawie o sygn. II K 250/23,

na podstawie art. 35 § 1 k.p.k. stwierdza swoją niewłaściwość i przekazuje sprawę do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Poznaniu.

UZASADNIENIE

R. G. (dalej: „wnioskodawca”) pismem z 3 stycznia 2024 r. wniósł o wyłączenie od orzekania w sprawie II K 250/23 sędziego P. L., jako podstawę wniosku wskazano art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (dalej: „ustawa o SN”) w zw. z art. 41-42 k.p.k.

Postanowieniem z 18 marca 2024 r. Sąd Rejonowy w Gnieźnie przekazał wniosek o wyłączenie Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych.

Akta sprawy zostały przekazane do Sądu Najwyższego przez Sąd Okręgowy w Poznaniu, rozpoznający apelację od wyroku Sądu Rejonowego w Gnieźnie w dniu 19 grudnia 2024 r. (data wpływu).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 26 § 2 ustawy o SN do wyłącznej właściwości Sądu Najwyższego należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Ustawodawca określił w analizowanym przepisie wyłączną funkcjonalną właściwość Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w zakresie określonego rodzaju spraw (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 lipca 2024 r., I NWW 161/24).

W doktrynie i orzecznictwie pojęcia takie jak „niezależność”, „niezawisłość” i „bezstronność” przenikają się wzajemnie i nakładają się na siebie (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 14 kwietnia 1999 r., K 8/99, OTK 1999, nr 3, poz. 41). W wyroku z 24 czerwca 1998 r., sygn. K. 3/98, Trybunał Konstytucyjny wskazał, że niezawisłość sędziowska obejmuje szereg elementów, takich jak:

1. bezstronność w stosunku do uczestników postępowania,
2. niezależność wobec organów (instytucji) pozasądowych,
3. samodzielność sędziego wobec władz i innych organów sądowych,
4. niezależność od wpływu czynników politycznych, zwłaszcza partii politycznych,
5. wewnętrzną niezależność sędziego.

Podobnie wypowiada się Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej podnosząc, że wewnętrzny element niezawisłości łączy się z pojęciem bezstronności i dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu i ich interesów w odniesieniu do jego przedmiotu (zob. m.in. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 19 września 2006 r., C-506/04).

Z punktu widzenia funkcjonowania w polskiej przestrzeni prawnej regulacji wprowadzonych ustawą z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020, poz. 190) konieczne jest jednak wyraźne określenie granic pojęciowych każdego z nich. Podkreślić bowiem należy, że wniosek o wyłączenie sędziego składany na podstawie art. 26 § 2 ustawy o SN jest odrębną

instytucją od wniosków składanych na podstawie przepisów proceduralnych, w których kwestionuje się bezstronność sędziego w danej sprawie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 4 października 2023 r., I NWW 350/23).

Pojęcie „niezależności” należy odnosić do funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w ogólności (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 20 maja 2020 r., I NWW 9/20; z 3 czerwca 2020 r., I NWW 28/20; z 10 listopada 2020 r., I NWW 64/20; z 30 kwietnia 2021 r., I NWW 91/20). W świetle art. 173 Konstytucji RP sądy i Trybunały są władzą odrębną i niezależną od innych władz. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podnosi się, że „odrębność i niezależność sądów, w rozumieniu art. 173 Konstytucji, zakłada oddzielenie sądownictwa od organów innych władz, tak aby zapewnić sądom pełną samodzielność w zakresie rozpoznawania spraw i orzekania. Odrębność taką należy rozumieć jako odrębność organizacyjną, co oznacza, że władza sądownicza jest osobną, autonomiczną strukturą organizacyjną w systemie organów państwa, a także jako odrębność funkcjonalną, co oznacza, że na wymierzanie sprawiedliwości w ramach władzy sądowniczej nie ma wpływu ani władza ustawodawcza, ani władza wykonawcza” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 listopada 2013 r., K 31/12, OTK-A 2013, nr 8, poz. 121). Wynika z tego jednoznacznie, że sąd powinien stanowić strukturę niezależną od wpływu czynników społecznych i politycznych. W tym aspekcie *ad casum* ocenie należy poddać zatem ewentualną zależność sądu, przed którym toczy się postępowanie, od wszelkich organów pozasądowych, w tym władzy ustawodawczej, wykonawczej, a także od organizacji społecznych.

Z kolei pojęcie „niezawisłości” należy odnosić do konkretnego podmiotu sprawującego władzę sądowniczą, a więc do sędziego. Jest ona związana ze sprawowaniem przez sędziów władzy sądowniczej i dotyczy każdego jej elementu. Zgodnie z art. 178 ust. 1 Konstytucji RP sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom. Sędzia powinien zatem podejmować każdą decyzję procesową w sposób w pełni samodzielny i autonomiczny, wyłącznie w oparciu o przepisy prawa i własne sumienie. Sędzia nie może być poddawany naciskom, wytycznym czy nakazom ze strony jakiegokolwiek innego podmiotu.

Pojęcie „bezstronność”, o której stanowi stosowany w niniejszej sprawie art. 41 § 1 k.p.k., oznacza brak uprzedzeń i neutralność wobec stron, a także niekierowanie się przy rozstrzyganiu sprawy względami, które miałyby charakter inny niż merytoryczny (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 maja 2023 r., II NSNc 133/23). Przestanki te muszą mieć charakter obiektywny i weryfikowalny, to znaczy muszą być możliwe do zweryfikowania z punktu widzenia postronnego obserwatora (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 lipca 2024 r., I NWW 161/24). W świetle tego przyjąć należy, że o możliwości wyłączenia sędziego od rozpoznania sprawy nie decyduje samo subiektywne przekonanie strony o braku jego bezstronności, ale faktyczne wystąpienie okoliczności uzasadniających to odczucie (wyrok Sądu Najwyższego z 21 marca 2018 r., V CSK 256/17). Także w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podkreśla się istotne znaczenie dwóch wymiarów bezstronności – wymiaru wewnętrznego, stanowiącego subiektywne przekonanie sędziego i wymiaru zewnętrznego (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 stycznia 1999 r., K 1/98, OTK 1999, nr 1, poz. 3).

Z uwagi na ukształtowanie przepisów dotyczących wyłączenia sędziego przyjąć należy, że wszystkie wnioski, które oparte są na podstawach innych niż zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego, powinny zostać rozpoznane przez sąd powszechny lub Sąd Najwyższy, którego właściwość powinna być ustalana na podstawie przepisów odpowiedniej ustawy procesowej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 20 maja 2020 r., I NWW 9/20; z 25 czerwca 2020 r., I NWW 10/20; z 30 września 2020 r., I NWW 66/20; z 10 listopada 2020 r., I NWW 58/20; z 3 sierpnia 2021 r., I NWW 38/21).

Lektura podniesionych w niniejszej sprawie przez wnioskodawcę okoliczności mających uzasadniać wyłączenie sędziego P. L. od orzekania w sprawie II K 250/23 pozwala na stwierdzenie, że sprowadzają się one w istocie do kwestionowania sposobu prowadzenia postępowania przez sędziego referenta, a więc dotyczą kwestii bezstronności sędziego, nie zaś braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Świadczy o tym chociażby przywołane we wniosku stwierdzenie, że sędzia usiłuje zakończyć postępowanie pierwszoinstancyjne na pierwszym posiedzeniu czy zarzucanie przez wnioskodawcę sędziemu stosowania przepisów dotyczących penalizacji niealimentacji.

Analiza wywiedzionego wniosku o wyłączenie prowadzi do konstatacji, że złożony przez wnioskodawcę wniosek o wyłączenie sędziego wchodzi w zakres zastosowania art. 41 § 1 k.p.k., a co za tym idzie nie podlega wyłącznej kognicji Sądu Najwyższego na podstawie art. 26 § 2 ustawy o SN. Rodzi to konieczność przekazania tego wniosku do rozpoznania właściwemu sądowi powszechnemu.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 35 § 1 k.p.k. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

ł.n

r.g.